

једно сасвим друкчије схватање о „моралном праву”, умањујући његов значај у очима англосаксонског света. Но у Великој Британији, као што смо видели, такво схватање почиње да се мења у корист латинске концепције о месту и значају „моралног права”. То се може само поздравити јер заштита личног (моралног) права аутора има несумњиви значај за развитак духовног стварања и људске цивилизације и културе. Отуда се „морално право” појављује и као тековина од општег интереса.

Признање личноправних (моралних) овлашћења интелектуалним ствараоцима која су тек у нашем веку нашла своју потврду у позитивној норми материјалног права има поготову велики културни значај. Оно је само могло дати подстрека интелектуалним ствараоцима да развију своју пуну стваралачку активност и остваре свој већи удео у изградњи опште културе. Као што је напред речено, лично (морално) право има посебног значаја у стварању чвршће економске базе интелектуалних стваралаца јер се на њему заснивају и њихова имовинскоправна овлашћења. Аутор као духовни стваралац, економски обезбеђен и заштићен у свом достојанству, има много више и стварне могућности и моралног подстрека да развије своје стваралаштво у интересу друштва и заједнице. Његово сазнање да ће моћи да се супротстави свакој повреди свога ауторског права, било да се његово дело неовлашћено искоришћава, било да се деформише и мења на начин који шкоди његовој части и угледу — улива му осећање сигурности да са више поуздања приступа стваралачком раду.

Др. Живан Радојковић

ДА ЛИ ЈЕ ПОВРАТНО ДЕЈСТВО ИЗВЕСНИХ ЗАКОНА У САГЛАСНОСТИ СА УСТАВОМ СФРЈ

Одредбом чл. 152 Савезног Устава (1) предвиђено је да се закони и други прописи и општи акти објављују пре него што ступе на снагу. Према истој одредби савезни закони и други прописи и општи акти ступају на снагу најдаље осмог дана од дана објављивања. Само из нарочито оправданих разлога може се одредити да савезни закон и други прописи или општи акт ступа на снагу у року краћем од осам дана од дана објављивања

Према чл. 154 Устава СФРЈ (2) прописи и други општи акти не могу имати повратно дејство а само законом може се одредити да поједине ње-

(1) Текст чл. 152 Устава СФРЈ гласи: „Закони и други прописи и општи акти објављују се пре него што ступе на снагу. — Савезни закони и други прописи и општи акти ступају на снагу најраније осмог дана од дана објављивања. — Само из нарочито оправданих разлога може се одредити да савезни закон и други прописи или општи акт ступе на снагу у року краћем од осам дана од дана објављивања.

(2) Текст чл. 154 Устава СФРЈ гласи: „Пропис или други општи акти не могу имати повратно дејство. — Само законом може се одредити да поједине његове одредбе и прописи донесени на основу таквих одредаба имају повратно дејство. — Кривична дела, привредни преступи и прекршаји утврђују се и казне за ова дела примењују се према закону који је важио у време извршења дела, осим ако је нови закон блажи за учиниоца.

гове одредбе и прописи донети на основу таквих одредаба имају повратно дејство.

Основни закон о пензијском осигурању (3), објављен у „Службеном листу СФРЈ“ бр. 51 од 30. децембра 1964, својим чл. 252 (4) одређује да овај закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном листу СФРЈ“ што је у сагласности са одредбом чл. 152 Устава. Међутим, чл. 251 истог закона (5) одређује да ће се овај закон примењивати од 1. јануара 1965. Поставља се питање да ли је оваква одредба у сагласности са чл. 154 Устава. Нема сумње да су постојали оправдани разлози да се Основни закон о пензијском осигурању почне примењивати од 1. јануара 1965, тј. да ступи на снагу у краћем року од осам дана од његовог објављивања. У том циљу било је сасвим оправдано да се искористи овлашћење из чл. 152 Устава и да се, уз посебно образложење оправданих разлога, одреди да овај Закон ступа у краћем року од осам дана. Како је овај Закон објављен 30. децембра 1964 имало је основа да се, на основу наведеног овлашћења из чл. 152 Устава, одреди да тај закон ступа на снагу 1. јануара 1965, тј. у року краћем од осам дана од дана објављивања, јер би по редовном року тај закон ступио на снагу тек 7. јануара 1965. Међутим, тако није поступљено већ је у одредби чл. 252 одређено да закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном листу СФРЈ“. То значи да није коришћено овлашћење из чл. 152 Устава о ступању на снагу закона у року краћем од осам дана, већ је у посебној одредби чл. 251 одређено да ће се овај закон примењивати од 1. јануара 1965. Из тога јасно произилази да је овом закону у формалном погледу дато повратно дејство и то целом закону. Међутим, према чл. 154, ст. 2 Устава, законом се може одредити да само поједине његове одредбе и прописи донети на основу таквих одредаба имају повратно дејство док је овде одређено да цео закон има повратно дејство што је у очигледној несагласности са начелом из чл. 152, ст. 1 Устава да прописи и други општи акти не могу имати повратно дејство. Оваква повреда једног уставног прописа учињена је без стварне потребе јер је, као што је напред изложено, имало законског основа да Основни закон о пензијском осигурању коришћењем овлашћења из чл. 152 Устава ступи на снагу у року краћем од осам дана од дана објављивања. У овом случају то би било на дан 1. јануара 1965 као што се и желело.

Правно посматрано тежи је случај са Законом о изменама и допунама Закона о инвалидском осигурању, који је објављен у „Службеном листу СФРЈ“ бр. 5 од 5. фебруара 1965. У чл. 146 (6) одређено је да овај закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном листу СФРЈ“

(3) Проглашен Указом Председника Републике П. Р. бр. 103 од 26 децембра 1964.

(4) Текст овог члана гласи: „Овај закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном листу СФРЈ“.

(5) Текст овог члана гласи: „Овај закон примењиваће се од 1. јануара 1965. године. Изузетно, на живаоце пензије који су се на дан 1. јануара 1965. године затекли у запошљењу одредбе овог закона о коришћењу пензије за време запошљења примењиваће се од 1. марта 1965. године, до ког дана ће се примењивати одредбе Закона из 1957. године. — Рок за доношење решења по захтевима за одређивање права на пензију по овом закону почиње тећи од 1. маја 1965. године.

(6) Текст тога члана гласи: „Овај закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном листу СФРЈ“.

што значи да је тај закон ступио на снагу 13. фебруара 1965. Међутим, у чл. 145 (7), као и за Основни закон о пензијском осигурању, одређено је да ће се овај закон (Закон о изменама и допунама Закона о инвалидском осигурању) примењивати од 1. јануара 1965. У овом случају још је очигледније да је овом закону дато повратно дејство. Овде није било основа да се користи овлашћење из чл. 152 Устава у погледу ступања на снагу закона пре рока од осам дана од дана његовог објављивања као што се то могло учинити за Основни закон о пензијском осигурању јер је Закон о изменама и допунама Закона о инвалидском осигурању објављен тек 5. фебруара 1965. Одређивањем да тај закон ступа на снагу у року краћем од осам дана не би се постигло оно што се желело, да закон ступи на снагу 1. јануара 1965. Остало је једино да се користи уставно овлашћење о повратном дејству. Али то се могло учинити само за поједине одредбе закона (чл. 154 Устава), док је и у овом случају, противно уставном начелу из чл. 154, ст. 1 дато повратно дејство целом закону, а не појединим његовим одредбама. Мислимо да се у овом случају не би могло схватити да је одредбом чл. 145 Закона о изменама и допунама Закона о инвалидском осигурању у ствари дато повратно дејство само појединим одредбама Закона о инвалидском осигурању, јер се овде не ради о пропису донетом на основу тог закона који се односи на извршење појединих одредаба тог закона који већ имају повратно дејство, већ о целом једном посебном закону.

Александар Давинић

КВАНТИТЕТ И КВАЛИТЕТ У МАРКСОВОЈ ЕКОНОМСКОЈ АНАЛИЗИ

Циљ овог чланка је да покаже једну страну Марксовог дијалектичког метода, јединство квантитативне и квалитативне анализе економских категорија. Економске категорије су теоријски изрази реалних односа између људи (1) па отуда изучавање њихове суштине претпоставља квалитативну анализу. С друге стране, будући да економске категорије показују односе, дакле, облике повезивања људи у производном процесу, то се не могу изучавати њихове унутрашње везе без квантификације тих односа.

Квантитет и квалитет чине спољашњу и унутрашњу одредбу појаве и они један друге „одговарају — по Енгелсу — узајамно и обострано“. Ако се квантитативне промене схвате једнострано, онда се никаква суштинска промена не може уочити, а ако се квалитативне промене не схвате као резултат квантитативних промена, и обрнуто, онда је појава истргнута из кретања па се и не може сагледати у целини.

(7) Текст тога члана гласи: „Овај закон примењиваће се од 1. јануара 1965. године.“

(1) К. Маркс: Беда филозофије, Загреб, 1959, с. 115.